

**Wyrok z dnia 19 marca 2003 r.**

**II UK 157/02**

**Decyzja organu rentowego o wyłączeniu z obowiązku ubezpieczenia społecznego, wydana na podstawie przepisów ustawy z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 25, poz. 137 ze zm.) nie może wywoływać skutków prawnych po 1 stycznia 1999 r., to jest po wejściu w życie ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.), jeżeli jej postanowienia są sprzeczne z przepisami tej ustawy.**

Przewodniczący SSN Jerzy Kuźniar, Sędziowie SN: Beata Gudowska, Roman Kuczyński (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 19 marca 2003 r. sprawy z wniosku Barbary S. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w R. o składki na ubezpieczenie społeczne, na skutek kasacji wnioskodawczyni od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 18 grudnia 2001 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

### **U z a s a d n i e n i e**

Decyzją z dnia 17 lutego 2000 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w R., powołując się na przepisy ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.), ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (jednolity tekst: Dz.U. Nr 25 z 1997 r. poz. 128 ze zm.) i ustawy z dnia 6 lutego 1997 r. o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym (Dz.U. Nr 28, poz. 153 ze zm.) stwierdził, że Barbara S. jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą podlega: 1. ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu od dnia 1 stycznia 1999 r. do dnia ustania warunków powodujących podleganie tym ubezpieczeniom; 2. ubezpieczeniu zdrowotnemu od dnia 1 stycznia 1999 r. do dnia ustania warunków powodujących

podleganie ubezpieczeniu zdrowotnemu; 3. nie podlega ubezpieczeniu chorobowemu od dnia 1 stycznia 1999 r. do dnia ustania warunków powodujących wyłączenie z ubezpieczenia chorobowego i jest zobowiązana do opłacenia składek; 4. na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i wypadkowe za okres od 1 stycznia 1999 r. do 31 stycznia 2000 r. w kwocie 4.042,39 zł wraz z odsetkami w kwocie 906,70 zł; 5. w kwocie 199,20 zł; 6. na Fundusz Pracy za wyżej wymieniony okres w kwocie 290,10 zł wraz z odsetkami w kwocie 63,70 zł, przy czym odsetki za zwłokę policzono od dnia powstania zobowiązania do dnia 28 marca 2000 r.

W uzasadnieniu decyzji wskazano, że zmiana stanu prawnego z dniem 1 stycznia 1999 r. spowodowała, że osoby przebywające na urlopie wychowawczym i prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą (taka sytuacja ma miejsce w przypadku Barbary S.) podlegają obowiązkowo ubezpieczeniu z tytułu prowadzonej działalności, a nie z tytułu urlopu wychowawczego i są zobowiązane do płacenia składek ubezpieczeniowych. Nie dotyczy to ubezpieczenia chorobowego, gdyż to ubezpieczenie dla osób prowadzących działalność gospodarczą jest dobrowolne i zgodne z art. 14 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. ustaje z chwilą nieopłacenia składki za jeden miesiąc.

Wyrokiem z dnia 31 maja 2000 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Radomiu oddalił odwołanie wnioskodawczyni od powyższej decyzji.

Z ustaleń Sądu wynikało, że odwołująca się od dnia 15 czerwca 1996 r. prowadzi działalność gospodarczą (sklep spożywczy) i istotnie od 13 sierpnia 1996 r. została wyłączona z ubezpieczenia społecznego, z uwagi na zatrudnienie w Telekomunikacji Polskiej SA w R. i korzystanie z urlopu wychowawczego. Decyzje w tym przedmiocie były wydawane w czasie obowiązywania ustawy z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 25, poz. 137 ze zm.), ale wejście w życie z dniem 1 stycznia 1999 r. ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.) spowodowało, że zgodnie z art. 122 tej ostatniej ustawy, utraciła moc obowiązującą ustawa, na podstawie której odwołująca została wyłączona z ubezpieczenia społecznego od dnia 1 stycznia 1999 r. do 11 listopada 1999 r.

Wyrokiem z dnia 18 grudnia 2001 r. Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie oddalił apelację wnioskodawczyni, dzieląc ustalenia i wnioski Sądu pierwszej instancji.

Kasacja wnioskodawczynie zarzuca powyższemu wyrokowi naruszenie prawa materialnego - art. 122 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz art. 123 tej ustawy przez niezastosowanie w sprawie przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego i uznanie, że zmiana stanu prawnego spowodowała utratę mocy obowiązującej decyzji organu rentowego wydanej na gruncie przepisów ustawy z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Kasacja jest nieuzasadniona i podlega oddaleniu. Poza sporem jest, że wnioskodawczynie z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę w Telekomunikacji Polskiej SA udzielono urlopu wychowawczego i że w okresie tego urlopu prowadziła ona działalność gospodarczą. Ponieważ przepis art. 2 ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą i ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 46, poz. 250 ze zm.) stanowił, że ubezpieczeniu nie podlegają osoby prowadzące działalność określoną w art. 1 tej ustawy (czyli gospodarczą), które 1) są równocześnie pracownikami zatrudnionymi w wymiarze czasu pracy nie niższym niż połowa wymiaru obowiązującego w danym zawodzie albo są objęte odrębnymi przepisami w zakresie zaopatrzenia emerytalnego lub ubezpieczeniem społecznym, 2) mają ustalone prawo do emerytury lub renty, chyba że zgłoszą wniosek o objęcie ubezpieczeniem - organ rentowy wydał dnia 17 stycznia 1997 r. decyzję, którą wyłączył wnioskodawczynię z podlegania ubezpieczeniu społecznemu osób prowadzących działalność gospodarczą w okresie od 13 sierpnia 1996 r. do 11 listopada 1999 r. Z kolei ubezpieczenie społeczne z tytułu zatrudnienia w TP SA wynikało z przepisów ustawy z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych, której art. 4 ust. 1 stanowił, że ubezpieczeniu społecznemu podlegają wszyscy pracownicy. Ta ostatnia ustawa w całości utraciła moc (została zastąpiona ustawą z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, obowiązującą od dnia 1 stycznia 1999 r.; art. 122 ust. 1 pkt 1 tej ustawy), uchylone zostały także art. 1-4 oraz art. 26 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin (art. 122 ust. 1 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). Zgodnie z art. 9 ust. 6 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych osoby

przebywające na urloпах wychowawczych podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowemu, jeżeli nie mają ustalonego prawa do emerytury lub renty i nie mają innych tytułów rodzących obowiązek ubezpieczeń społecznych. Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 5 tej ustawy obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowemu podlegają osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność gospodarczą oraz osobami z nimi współpracującymi. Tym samym obowiązek ubezpieczenia emerytalno-rentowego wnioskodawczyni zaczęła (od dnia 1 stycznia 1999 r.) wypływać nie z zatrudnienia ale - z uwagi na korzystanie z urlopu wychowawczego - z faktu prowadzenia działalności gospodarczej. Podkreślić należy, że ten rodzaj obowiązku wynikał z mocy samego prawa, przy czym przepis art. 36 ust. 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych obowiązek zgłoszenia do ubezpieczenia społecznego osoby prowadzącej działalność gospodarczą nałożył na te osoby, co oznacza, że wnioskodawczyni wraz ze zmianą stanu prawnego, powinna sama się zgłosić do organu rentowego w celu ubezpieczenia się, ponieważ nikt nie może powoływać się na nieznajomość prawa. Wobec zatem zmiany przepisów prawa regulujących obowiązek ubezpieczenia decyzja organu rentowego z dnia 17 stycznia 1997 r. zwalniająca z obowiązku ubezpieczenia z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej utraciła moc co do okresów następujących po dniu 1 stycznia 1999 r., a sam fakt nieuchylenia jej nie może przedłużać jej mocy obowiązującej na okres, w którym pozostawałaby ona w oczywistej sprzeczności z obowiązującym prawem. W przypadku niedokonania zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych w myśl art. 36 ust. 2-4 wskazanej wyżej ustawy zgłoszenia dokonywał Zakład Ubezpieczeń Społecznych z urzędu (art. 37 ust. 1), co stało się podstawą wydania zaskarżonej decyzji. Decyzja ta jest zgodna z przytoczonymi wyżej przepisami prawa, a w szczególności ani ona, ani wyrok Sądu drugiej instancji, nie naruszają art. 122 ust. 1 pkt 1 i 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Co więcej, art. 3 pkt 1 tej ustawy stanowi, że ilekroć przepisy odsyłają do przepisów o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych, do przepisów o ubezpieczeniach społecznych lub do przepisów o ubezpieczeniach społecznych pracowników - należy przez to rozumieć odesłanie do przepisów o systemie ubezpieczeń społecznych. Ustawa w art. 127 określiła, że wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1999 r. (z wyjątkami nie mającymi zastosowania w przedmiotowej sprawie), a ogłoszona została w dniu 10 listopada 1998 r. i okres vacatio legis odnośnie do zorientowania się co do własnej sytuacji prawnej należy uznać za wystarczający. Kasacja nie mogąc sku-

tecnie kwestionować podstaw materialnoprawnych zaskarżonego wyroku (art. 6 ust. 1 pkt 5, art. 9 ust. 6, art. 12 ust. 1 i art. 36 ust. 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych) zawiera obszerne wywody dotyczące stosowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego. Nie mogą jednak one mieć wpływu na treść rozstrzygnięcia kasacyjnego ze względu na rozpoznawanie przez Sąd Najwyższy sprawy w granicach kasacji (art. 393<sup>11</sup> § 1 k.p.c.) - zaś kasacja w swoich podstawach nie zawiera zarzutów naruszenia konkretnych przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego - jak i z uwagi na niemożliwość zaakceptowania poglądu, iż po dacie 1 stycznia 1999 r. mogłaby w obrocie prawnym wywoływać skutki prawne decyzja z dnia 1 stycznia 1997 r., sprzeczna z ustawą z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych.

Z powyższych motywów Sąd Najwyższy nie znalazł usprawiedliwionych podstaw do uwzględnienia kasacji i w oparciu o art. 393<sup>12</sup> k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.

=====